

Miljöbilssituationen i Sandviken

5 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

Januari 2005

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. En huvudanledning till Sveriges bidrag av den ökande växthuseffekten är att trafikens utsläpp fortsätter att öka, medan andra sektors utsläpp har stagnerat eller börjat minska.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har också slagit fast att det finns ett sektorsansvar, innebärande att även trafikens koldioxidutsläpp måste minska.

Bilismen är tongivande också för andra utsläpp av miljö- och hälsoskadliga ämnen, som resulterar ibland annat allergier, cancer och bullerrelaterad stress. Transporter är den största enskilda källan till flera miljö- och hälsofarliga utsläpp i åtskilliga av landets kommuner. Trafiken är dessutom ofta huvudorsak till att kommunen inte klarar fastställda miljö kvalitetsnormer för bland annat cancerframkallande partiklar. Utifrån detta står det klart att en minskad och miljövänligare bilism bör vara en viktig samhällslig prioritering, i linje med Gröna Bilisters arbete.

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismområdet. Granskningen sker med finansiellt stöd från Konsumentverket.

Kommunala mål

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Men vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Sandvikens kommun har beslutat att ”översätta” de nationella miljömålen (antagna av riksdag och regering) till lokala miljömål. I remissversionen av de lokala miljömålen slås ett övergripande transportmål fast:

- Transporter, såväl kollektiva som privata samt godstransporter skall ske energisnålt och med minsta möjliga påverkan på miljön. Användande av icke fossila drivmedel eftersträvas, vilket bl a minskar halten koldioxid till luft.

Detta konkretiseras i detaljerade mål, varav det första är hämtat från den under år 2004 antagna energiplanen:

- Senast 2010 skall minst 5,75 % av bensin och eller dieselförbrukningen i kommunen ha ersatts med alternativa drivmedel. Ansvar för att målet nås: Kommunkoncernen, samt övriga bensin- och dieselanvändare.
- Senast 2010 består Kommunkoncernens fordonspark till 20 % av fordon som drivs med alternativa drivmedel. Ansvar för att målet nås: Kommunkoncernen.¹

Kommunens lokala Agenda 21, antagen av kommunfullmäktige år 1999, slår fast målen:

- För att stimulera utvecklingen och användandet av mindre miljöbelastande fordon och drivmedel bör kommunen, kommunala bolag och annan offentlig verksamhet vara föredömen.
- I samband med upphandling eftersträvar kommunen inköp av fordon som kan drivas med icke fossila drivmedel och/eller fordon av minst miljöklass 1 (idag Mk 2005). År 2005 utgörs minst hälften av kommunens fordonspark av sådana fordon. Ansvar för att målen nås: Kommunen.
- År 2005 har näringslivet en fordonspark som till 25 % drivs med icke fossila drivmedel och/eller fordon av minst miljöklass 1.²

Sandviken kommuns bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunbilar går ofta relativt långa sträckor (t.ex. de som används av hemtjänst eller gatukontor), innebärande att miljövinsten per bil är större för dessa fordon än för genomsnittet privatägda.
- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöbilar och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter. Exempelvis har OKQ8 angett att de vid drygt tio etanolbilar på en ort är beredda att erbjuda etanoltank.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

¹ <http://www.sandviken.se/download/18.1ac5f13ffd0e17a877fff1516/lokalamiljomal.pdf>.

² www.sandviken.se/boende/miljoochhalsoskydd/agenda21.4.1ac5f13f94b137c797fff1084.html.

Sandvikens kommun äger och leasar 178 personbilar. Av dessa är 13 miljöbilar, motsvarande 7 procent av det totala bilinnehavet. Kommunen har därmed påbörjat förverkligandet av det politiskt fastslagna målet att 20 procent av bilinnehavet skall kunna tanka icke fossilt bränsle 2010.

Tjänstebilar är normalt sett onödigt stora och motorstarka och körs onödigt mycket. Därför är det positivt att Sandviken kommun helt saknar tjänste- och förmånsbilar.

Upphandlingskrav och utbildning

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom dessa fordon kör väsentligt mer än genomsnittsbilen – en taxibil motsvarar i runda tal tio privatägda bilar vad gäller körsträcka och utsläpp.

Sandviken kommun anger att de ställer miljörelaterade krav på sina leverantörer av transporttjänster, såsom färdtjänst och skolskjuts. De gäller exempelvis att däckerna inte ska innehålla cancerframkallande HA-oljor och att fordonen bör kunna köras på alternativa bränslen. Det sistnämnda är dock inget krav.

Genom att lära ut sparsam körning, så kallad ecodriving, kan kommunerna minska sina kostnader för fordonsbränsle, samtidigt som utsläppen minskar och transportererna går något snabbare. Sandviken kommun har utbildat cirka 25 anställda i ecodriving. Kommunfullmäktige har också behandlat motioner om ecodriving.

Stimulans till medborgarna

De medborgare som vill ta miljöansvar i sitt bilval, får ingen stimulans från Sandviken kommun. Skillnaden är slående jämfört med exempelvis Linköpings kommun, som erbjuder delfinansiering av extrakostnaden när man köper biogasbil (näringslivet får 30 procent av merkostnaden ersatt, medan privatpersoner och kommunal verksamhet får 50 procent av merkostnaden).

Sandviken erbjuder inte heller medborgarna möjlighet att avstå från privat bilinnehav genom att gå med i en bilpool.

Lovéns Trafikskola är Grön Trafikskola, diplomerad av Gröna Bilister i samarbete med Sveriges Trafikskolors Riksförbund. På denna trafikskola lär man sig ett mer miljöanpassat körmönster, bl.a. med sparsam körning, s.k. ecodriving, samt en miljödriven helhetssyn på transporter. Därutöver finns ytterligare två körskolor som lär ut sparsam körning (Nya Trafikskolan och Sandvikens Trafikskola).³

Kommuninvånarna får hjälp att samåka genom en nationell sajt för samåkning som länkas till från Sandvikens kommunala hemsida.⁴

³ Läs mer om Gröna Trafikskolor på www.grontrafikskola.se.

⁴ <http://www.sandviken.se/boende/bussochtatrafik.4.1ac5f13f94b137c797fff618.html>.

Sandviken deltog aktivt i den bilfria dagen 22 september, ”I stan utan min bil”, och European Mobility week, som i Sverige samordnas av Naturvårdsverket.⁵ Under dagen var Köpmangatan utanför Folkets Hus avstängd och flera aktiviteter pågick där.⁶

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är beredda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil. Där bilarna finns, är det också av stor betydelse att de faktiskt finns inne, kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skillnader mellan olika generalagenters och återförsäljares inställning och motivation.

Gösta Samuelsson Bil i Gävle är närmaste återförsäljare för Ford Focus FFV (etanoldrift). Eftersom företaget nyligen tagit över agenturen för Ford finns ännu ingen relevant försäljningsstatistik. Ford har totalt sett i landet sålt i särklass flest miljöbilar med fler än 10 000 exemplar av sin etanolbil.

Toyotas återförsäljare Bilhörnan i Sandviken har sålt ett par exemplar av den senaste versionen av hybridbilen Prius till privatpersoner, dock ännu inga till kommunen. Ett exemplar av den äldre versionen rullar hos Sandvikens Energi.

Volvo, Fiat, Opel, VW och Mercedes marknadsför gasbilar, men då det inte finns fordonsgas i regionen är det inte relevant att sälja dessa bilar i Sandviken eller grannkommuner.

Saabs återförsäljare har börjat marknadsföra den kommande etanol/flexifuelversionen av Saab 9-5 som, liksom Volvos S40/V50 i etanolutförande, kommer att börja levereras under 2005.

Tankställen

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel – etanol- (flexifuel), gas- (bifuel) och RME-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappat miljönytta som följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

I Sandviken finns möjlighet att tanka etanol E85 på OKQ8, Linggatan 30. Kommunen har aktivt påverkat etableringen av detta tankställe. Däremot saknas möjligheter att tanka biogas/fordonsgas eller RME (rapsmetylester). Etanol E85 finns också i bl.a. Gävle (OKQ8).

Kommunen har, i motsats till Örebro kommun, inga krav på en successivt ökande andel etanol i bensin och RME (rapsmetylester) i diesel, trots att detta skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

⁵ Läs mer på www.22september.org

⁶ www.sandviken.se/boende/miljoochhalsoskydd/agenda21/istanutanminbil.4.195dd5bfe04884b5a7fff2042.html.

Slutsatser och rekommendationer

Sandvikens miljöbilsarbete är godkänt, men inte mer. Kommunen får betyget 5 av maximala 10 från Gröna Bilister. Bland det positiva märks:

- Att kommunen äger 13 miljöbilar och har ambitionen att öka andelen.
- Vissa kommunala miljökrav vid upphandling av transporttjänster som färdtjänst och skolskjuts – krav som relativt enkelt kan skärpas.
- Satsningen på utbildning i sparsam körning eller ecodriving.
- Avsaknaden av kommunala tjänste- och förmånsbilar.
- Kommunens aktiva medverkan till etablering av tankställe för etanol E85.
- Tillgången till Grön Trafikskola med utbildning i sparsam körning eller ecodriving.
- Medverkan i bilfri dagen och europeiska mobilitetsveckan.

Gröna Bilister presenterar sju huvudsakliga rekommendationer till Sandviken kommun:

- 1) Håll fast vid Agenda 21-beslutet att fordon som kan drivas med icke fossila drivmedel och/eller fordon av minst miljöklass 1 – år 2005 ska minst hälften av kommunens fordonspark utgöras av sådana fordon.
- 2) Stimulera näringslivet att närma sig det beslutade målet att år 2005 ha en fordonspark som till 25 procent drivs med icke fossila drivmedel och/eller fordon av minst miljöklass 2005 (f.d. Mk 1).
- 3) Slå fast att kommunens fordon ska drivas med förnybara bränslen senast 2010.
- 4) Stärk miljökraven på leverantörer av transporttjänster, inklusive ett slutdatum för fossila bränslen.
- 5) Uppmuntra införandet av en allmän bilpool.
- 6) Satsa på att etablera biogas för fordonsdrift, med stora miljövinster som följd.
- 7) Kräv en ökande andel etanol i konventionell bensin och RME (rapsmetylester) i konventionell diesel - det skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister med finansiering från Konsumentverket. Rapporten är baserad på enkätsvar från Sandviken kommun, företrätt av servicechef Lennart Hedenström, kombinerat med utförliga självständiga granskningar av dokument samt samtal med relevanta bilföretags återförsäljare. För ytterligare information: Kontakta Mattias Goldmann, mattias.goldmann@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se.